

Plangebied Sint Suraplein, ter hoogte van Schuitenmakersstraat 12-24, gemeente Dordrecht

Een archeologisch bureauonderzoek

Vakteam Erfgoed /
Archeologie

Gemeente Dordrecht
Spuiboulevard 300
Postbus 8
3300 AA Dordrecht
www.dordrecht.nl/archeologie

Dordrecht Ondergronds 150
Plangebied Sint Suraplein,
ter hoogte van
Schuitenmakersstraat
12-24,
gemeente Dordrecht

Een archeologisch bureauonderzoek

2023

Gemeente Dordrecht
Vakteam Erfgoed/Archeologie

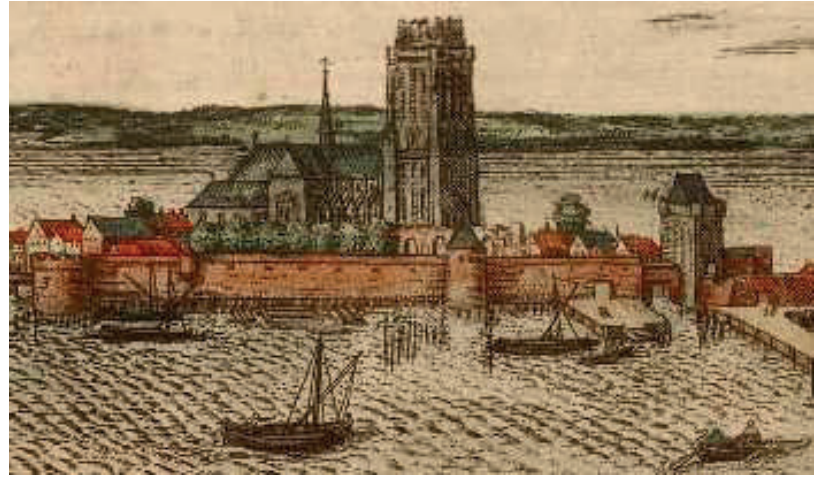
Colofon

ISSN: 1876-2379
 Tekst: M.C. Dorst
 Inhoudelijke toetsing: J. Hoevenberg
 Redactie: J. Hoevenberg
 Afbeeldingen: Gemeente Dordrecht, Vakteam Erfgoed/Archeologie, tenzij anders vermeld.
 Vormgeving: M.C. Dorst
 Drukwerk: n.v.t.
 Uitgave: Gemeente Dordrecht, maart 2023

Gemeente Dordrecht
 Cluster Ruimtelijke Kwaliteit / Vakteam Erfgoed / Team Archeologie
 P: Postbus 8, 3300 AA Dordrecht
 T: (078) 7708223
 E: monarch@dordrecht.nl
 W: www.dordrecht.nl/archeologie.nl / www.facebook.com/DordrechtOndergronds

© Gemeente Dordrecht, 2023

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

1 Inleiding	5
1.1 Onderzoekskader	5
1.2 Administratieve gegevens	5
2. Gegevens onderzoeksgebied	7
2.1 Plan- en onderzoeksgebied en huidige grondgebruik	7
2.2 Geplande werkzaamheden	9
3. Bureauonderzoek	11
3.1 Geologie en landschappelijke ontwikkeling	11
3.2 Bekende historische en archeologische gegevens	16
3.3 Geo-archeologische verwachting	16
4. Doel en vraagstellingen	17
5. Conclusies	19
Bronnen	21
Begrippen en afkortingen	23

Een doorkijkje in de straat Houttuinen in westelijke richting met in het midden, de drie grote huizen, het huidige Sint Suraplein, gezien omstreeks 1910 (in ieder geval voor 1923, RAD inventarisnr. 552_401675).

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

Aan de Schuitenmakersstraat, tegenover huisnummers 12-14 zou op het Sint Suraplein in de gemeente Dordrecht een archeologische opgraving, variant archeologische begeleiding worden uitgevoerd in het kader van het kappen/verwijderen van enkele bomen. Hiervoor zou de locatie tot circa 100 cm onder het maaiveld worden vergraven. Uiteindelijk zijn er wel enkele bomen gekapt, maar de stronken zullen niet worden verwijderd en de overige zullen blijven staan. Er is dus uiteindelijk geen veldwerk uitgevoerd en het onderzoek is hierbij als een bureauonderzoek afgerond. Op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Dordrecht geldt voor het gebied een zeer hoge verwachting op aanwezigheid van archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

In opdracht van de Sector Wijken van de gemeente Dordrecht is door het vakteam erfgoed van de gemeente Dordrecht een archeologisch (bureau)onderzoek uitgevoerd.¹

1.2 Administratieve gegevens

Aard onderzoek:	Bureauonderzoek, protocol 4002, BRL 4000, versie 4.1)
Projectcode:	DDT 2021-5
ARCHIS:	Meldingsnummer 5072271100
Periode:	N.v.t.
Datum onderzoek:	2021
Gemeente/wijk:	Dordrecht/historische binnenstad
Straat:	Schuitenmakersstraat 12-14 / Sint Suraplein
Provincie:	Zuid-Holland
Kaartblad:	44A
RD coördinaten:	centrum 105.011 / 425.349
Opdrachtgever:	Gemeente Dordrecht, Team Wijkonderhoud
Contactpersoon:	dhr. F. Willemsen, opzichter bomen
Uitvoerder(s):	Gemeente Dordrecht, Vakteam Erfgoed/Archeologie
Medewerker:	dhr. M.C. Dorst (senior KNA archeoloog)
Bevoegde overheid:	Gemeente Dordrecht
Autorisatie onderzoek:	dhr. J. Booij (clustermanager Ruimtelijke Kwaliteit)
Autorisatie rapport:	mevr. J. Hoevenberg (senior KNA archeoloog)
Status rapport:	door bevoegd gezag goedgekeurde definitieve versie, d.d. 26 mei 2021
Archivering:	Digitaal: Archief Vakteam Erfgoed/archeologie E-depot Nederlandse Archeologie http://www.dans.knaw.nl Analoog: Archief Dordrechts Museum/Stadsdepot gemeente Dordrecht

¹ Het onderzoek vindt plaats conform de eisen in het bestemmingsplan Historische Binnenstad; dubbelbestemming Waarde Archeologie.

2. Gegevens onderzoeksgebied

2.1 Plan- en onderzoeksgebied en huidig grondgebruik

Het plangebied betreft een onbebouwde groenstrook aan de westzijde van de Schuitenmakersstraat, ter hoogte van de huisnummers 12 en 14 (afb. 1 en 2). Het is gelegen in de historische binnenstad en wordt aan de noord- en westzijde begrensd door de parkeerplaats Sint Suraplein, aan de oostzijde door de Schuitenmakersstraat en ten zuiden strekt zich de groenstrook verder uit tot aan de westelijke bebouwing van de Schuitenmakersstraat (afb. 1 en afb. 2). In deze groenstrook staan zes grote populieren, de zone rondom deze bomen betreft het plan- en onderzoeksgebied en heeft een afmeting van circa 10 x 6 m (afb. 3). De hoogte van het maaiveld ligt tussen 2,7 en 2,9 m + NAP.

Afb. 1. De ligging van het plan- en onderzoeksgebied in Dordrecht (rood) ((kaart uit gemeentelijk geo-informatiesysteem Drechtmaps, bewerkt door Dorst 2021, vakteam erfgoed).

Afb. 2. De ligging van het plan- en onderzoeksgebied in detail met de locaties van de te verwijderen bomen (Dorst 2021, vakteam erfgoed).

2.2 Geplande werkzaamheden

Het plan was om de vijf noordelijkste bomen in het plangebied te verwijderen (afb. 3). Na de kap zouden de stronken uitgefreesd en rondom de wortels uitgegraven tot een diepte van 1 m – mv. Dit is uiteindelijk niet uitgevoerd; er hebben geen grondroerende werkzaamheden plaatsgevonden.

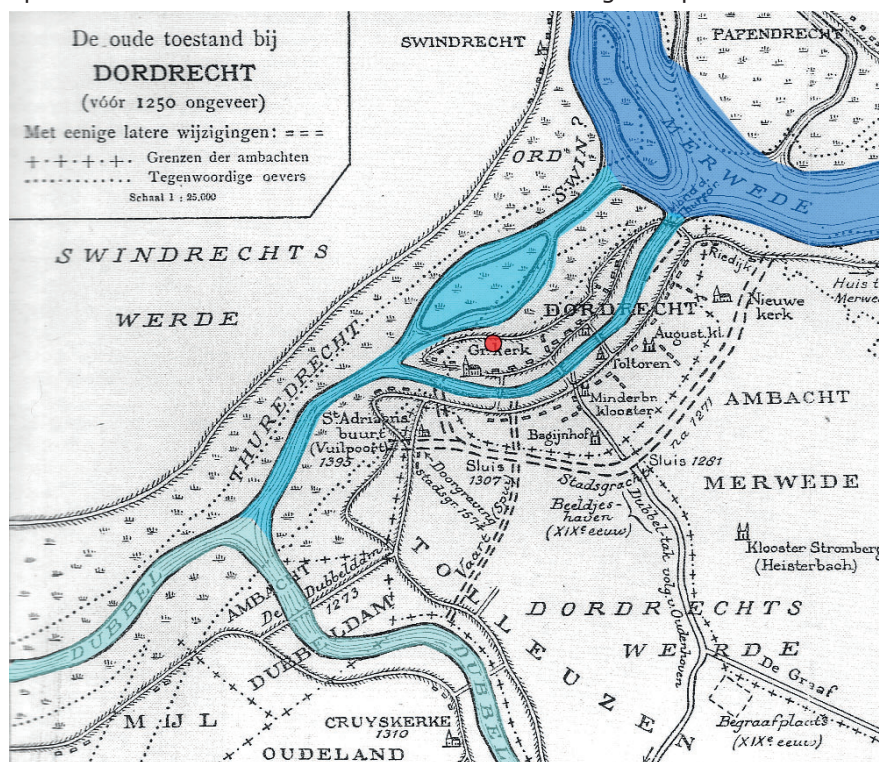
Afb. 3. Links: het plangebied gezien vanaf het Sint Suraplein in zuidelijke richting over de Schuitenmakersstraat (links). Rechts: het plangebied gezien vanuit de Schuitenmakerstraat in noordelijke richting (foto's vakteam erfgoed, M.C. Dorst 2021).

3. Bureauonderzoek

3.1. Geologie en landschappelijke ontwikkeling

Het onderzoeksgebied ligt op een locatie die ten tijde van het ontstaan van Dordrecht in de 11^e eeuw direct aan de Oude Maas lag. In 12^e eeuw was de nederzetting *Durthric/Durdreth* nog een boerengemeenschap die in een lintbebouwing op de beide oevers van de rivier de Thuredrith woonde. Deze rivier komt in grote lijnen overeen met de huidige Voorstraats- en Wijnhaven en de bewoonde noordelijke oeverwal met de huidige straten Wijnstraat, Groenmarkt, Grotekerksbuurt en Pottenkade. Ook de Onze LieveVrouwe kerk, de latere Grote Kerk staat in de noordelijke oeverzone van de Thuredrith.

Het gebied ten noorden en westen hiervan was waarschijnlijk een laaggelegen zwingebied, waar vermoedelijk al vanaf de IJzertijd één of meerdere geulen in zuidelijke richting stroomden. Het gaat om twee zijtakken (avulsies) van de Waal/Merwede; de noordelijke betreft de oudste geul van de (huidige) Oude Maas en de zuidelijke betreft de Thuredrith, de huidige Voorstraatshaven.² Door een vergrootte waterafvoer van het Rijnsysteem, vermoedelijk in de periode 1135-1160, verbreden deze watergangen en ontstonden diepere, bredere en beter bevaarbare watergangen. De nederzetting *Durthric/Durdreth* kwam hierdoor zeer gunstig te liggen, precies op het verbindingspunt van de noord-zuid en oost-west lopende waterwegen. Dit werd ook opgemerkt door graaf Floris III. Deze kreeg in 1179 de tol van Geervliet in handen en zocht naar een mogelijkheid om een fijnmazig en gesloten tolsysteem op te zetten. Hierin zou Dordrecht een sleutelrol gaan spelen.

Afb. 4. De waterkundige situatie volgens Easton (1917). Hij stelde dat deze situatie ergens vóór circa 1250 is ontstaan. Echter, het is aannemelijk dat deze situatie van verschillende doorbraken tussen de Waal/Merwede en de Dubbel al in de periode IJzertijd-Romeinse Tijd is ontstaan. In donkerblauw is de Waal/Merwede aangegeven. In middelblauw zijn de nieuwe zijgeulen proto-Oude Maas (noordelijke) en de Thuredrith (zuidelijke) aangegeven. In lichtblauw is de Dubbel te zien. In rood is, bij benadering de locatie van het onderzoeksgebied weergegeven. Hoe ver de oudste geul- en oeverwalfases van de proto-Oude Maas van het onderzoeksgebied gelegen waren, is onbekend (bewerking van kaart van Easton (1917) door M.C. Dorst, vakteam erfgoed).

2 Schiereck 2017, Vos, Bazelmans, Weerts en Van der Meulen, 2011.

Gedurende de 13^e eeuw ontwikkelde Dordrecht zich tot een belangrijke handelsstad. Om de bevaarbare geul van de Oude Maas te kunnen bereiken werden vanaf de noordelijke oeverwal van de Thuredrith steeds langer wordende havenhoofden aangelegd (afb. 5). De havenhoofden bestonden uit houten caissons of steigers die na opslibbing werden beschoeid en opgevuld. De havenhoofden waren in feite zware houtconstructies met daartussen opgebrachte pakketten klei en stadsafval.

Afb. 5. Reconstructie van de bebouwingssituatie rond 1350 in/aan de geul van de Oude Maas ter hoogte van de Tolbrugstraat-Waterzijde, gezien vanaf de Oude Maas in de richting van de oudere bebouwing op de noordoever van de Thuredrith. Er is sprake van een al bebouwd havenhoofd dat doorloopt in een onbebouwd steiger. De Schuitenmakersstraat is waarschijnlijk ook op deze wijze ontstaan (Tekening: J. Caspers, Rijksmuseum van Oudheden, Leiden. In: Sarfatij, 2007, 83).

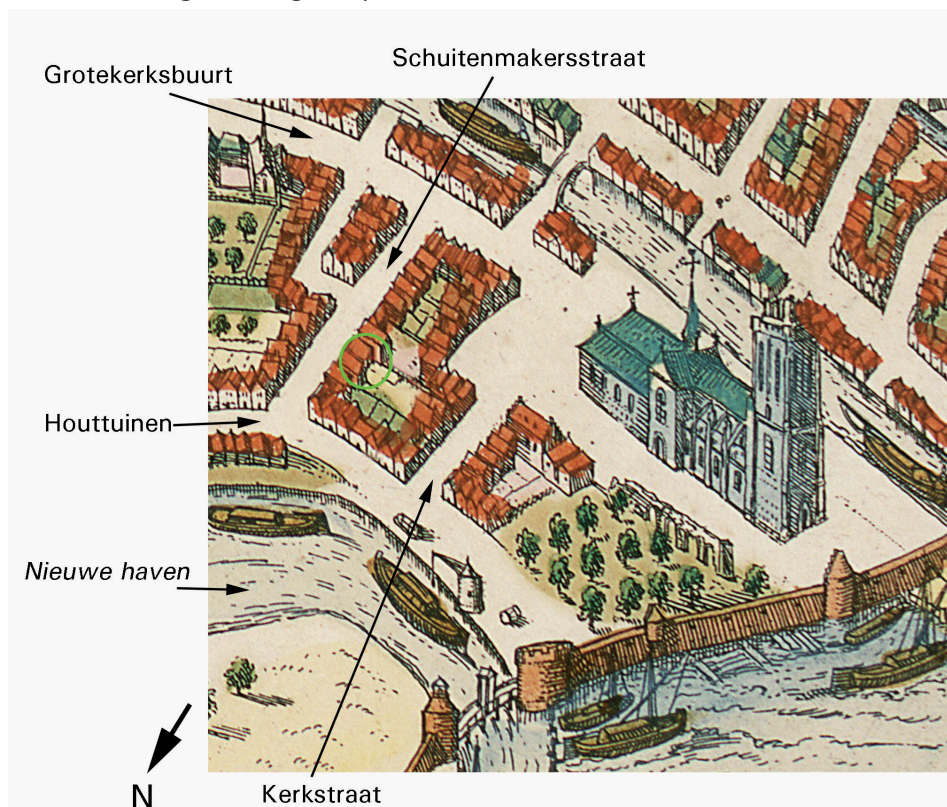
Langs deze havenhoofden konden schepen aanmeren en gelost worden. In latere fases zullen de steigers ook in de breedte zijn uitgebreid en werden er ook huizen op gebouwd. Vóór het begin van de 15^e eeuw waren de havenhoofden aan elkaar 'gegroeid' en werd voor het laden en lossen van schepen rond 1410 de Nieuwe Haven aangelegd. De Schuitenmakersstraat was in de 15^e eeuw uitgegroeid tot een straat die de verbinding vormde tussen de oudere bebouwing op de noordelijke oeverwal en die Nieuwe Haven. Het is waarschijnlijk dat ook deze straat is ontstaan uit een 13^e – 14^e-eeuwse steiger, waarlangs aan weerszijden in de loop van de tijd huizen zijn gebouwd. De oorspronkelijke naam van de straat was *sbaelyuusstrate* (1404). Dit is mogelijk gebaseerd op de baljuw die in deze straat zou hebben gewoond. De oudste verwijzing naar scheepsbouw dateert uit 1519; *"...an die poirtyde tegens tscuytmakers straetken"*. Balen noemt in 1677 de naamsverandering van de straat nog: *"...t Baillius, of Blasius-straatje, nu genoemd t Schuytemakers-straatje."*³

Het terrein ten noorden van het Sint Suraplein was na het ontstaan van de Nieuwe Haven in gebruik als kade. Na de Middeleeuwen werd deze in toenemende mate gebruikt als loswal en opslag van (scheeps)timmerhout. Vanaf de 17^e eeuw raakt het als toponiem in gebruik; *"...huijs staende opde nieuwe haven binnen deser stede inde houtthuyn."*⁴

3 Van Baarsel 1992, 99.

4 Van Baarsel 1992, 55.

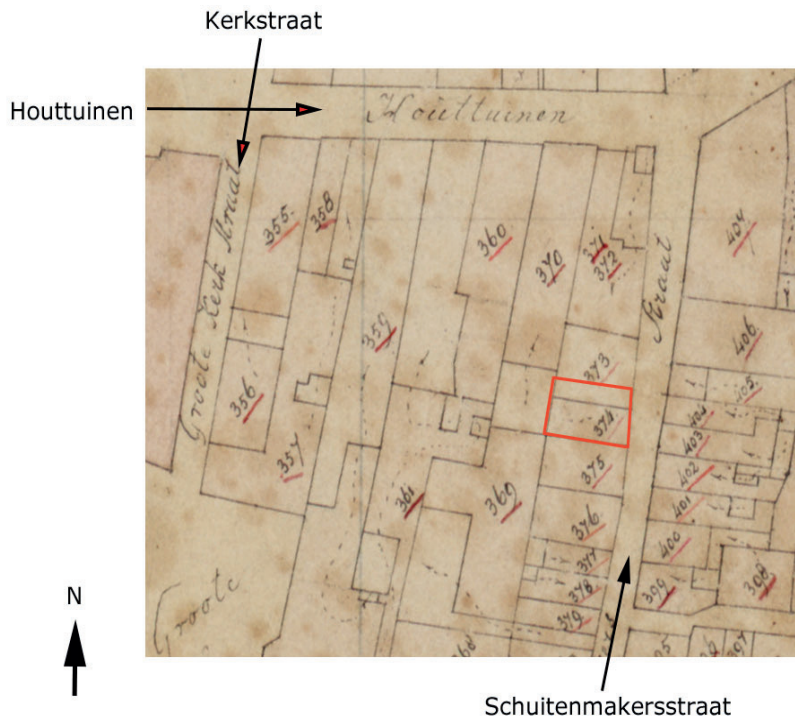
Vanaf de 16^e eeuw is er op basis van historische kaarten en geschreven bronnen meer bekend over de bebouwingssituatie en de bewoners van de buurt. Op de oudst bekende kaarten uit de 16^e eeuw is de bebouwingssituatie te zien. Op een kaart van Braun is te zien dat er sprake is van huizen langs de Houttuinen en de Schuitenmakersstraat (afb. 6). Daarachter liggen onbebouwde erven. Op deze kaart en die van Guicciardini uit 1581 zijn ook aan de westzijde van de Schuitenmakersstraat huizen weergegeven. Gedurende de 17^e – eeuw woonden in deze buurt veel rijke houthandelaren, waaronder bijvoorbeeld de beroemde familie De Witt. Op enkele foto's uit het begin van de 20^e eeuw zijn er in de Schuitenmakersstraat en de Houttuinen nog enkele grote pakhuizen te zien.

Afb. 6. Het onderzoeksgebied (groen) bij benadering weergegeven op een uitsnede van een kaart van Braun uit ca. 1574 (RAD inventarisnr. 551_40136, bewerkt door Dorst 2021, vakteam erfgoed).

De 16^e – eeuwse bebouwingssituatie blijft tot het begin van de 19^e eeuw grotendeels ongewijzigd. Op de kadastrale minuut die de situatie tussen circa 1811 – 1832 weergeeft, is te zien dat er binnen het onderzoeksgebied twee percelen/huizen aanwezig zijn (afb. 7).⁵

5 Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Dordrecht, Zuid Holland, sectie F, blad 01 (MIN08037F01)

Afb. 7. Het onderzoeksgebied weergegeven op de kadastrale minuut uit 1832.⁶

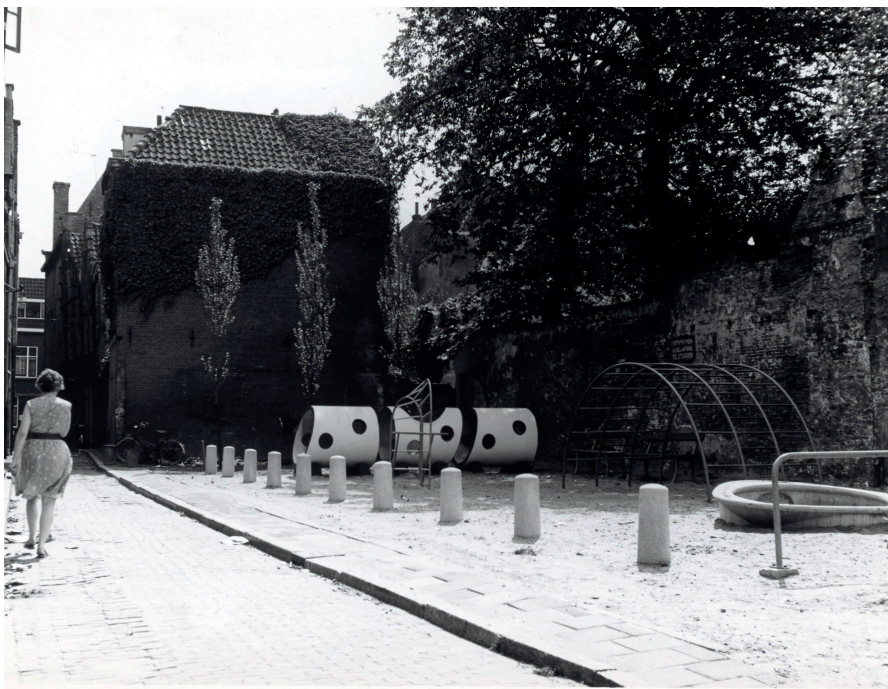
Uit deze periode kennen we ook de eigenaar van de percelen. Het onderzoeksgebied betreft de voormalige percelen met de kadastrale nummers 374 (zuid) en 373 (noord). Het zuidelijke perceel is geheel in het plangebied gelegen en het noordelijke perceel voor circa 1/3 deel. In de aanwijzende tafel staan beide percelen aangegeven als erf; vermoedelijk was de oorspronkelijke bebouwing op beide percelen al gesloopt. Beide percelen waren in bezit van Gerritje de Bondt, tapper van beroep. Deze onbebouwde situatie vanaf het eerste kwart van de 19^e eeuw is ook te zien op enkele foto's uit de 20^e eeuw (afb. 8).

6 https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/detail/a76c7e2e-94d7-11e5-afec-4732e4e2f865/media/d60056d6-0086-671e-7924-7cd5aaf12929?mode=detail&view=horizontal&q=Dordrecht%20minuutplan&rows=1&page=10&fq%5B%5D=search_s_head_collection:%22Kadastrale%20kaarten%201811-1832%22&sort=order_s_objectnummer%20asc

Afb. 8. De Schuitemakersstraat in 1910-1920 gezien in de richting van de Grotekerksbuurt ongeveer vanaf het punt van het plangebied dat rechts (net buiten beeld) achter de perceelsscheidingsmuur ligt. Het eerste pand rechts is het huidige huis Schuitemakersstraat 9 (RAD inventarisnr. 554_10201).

Vanaf de jaren '60 van de vorige was de scheidingsmuur verwijderd en is er een speeltuin gerealiseerd (afb. 9).

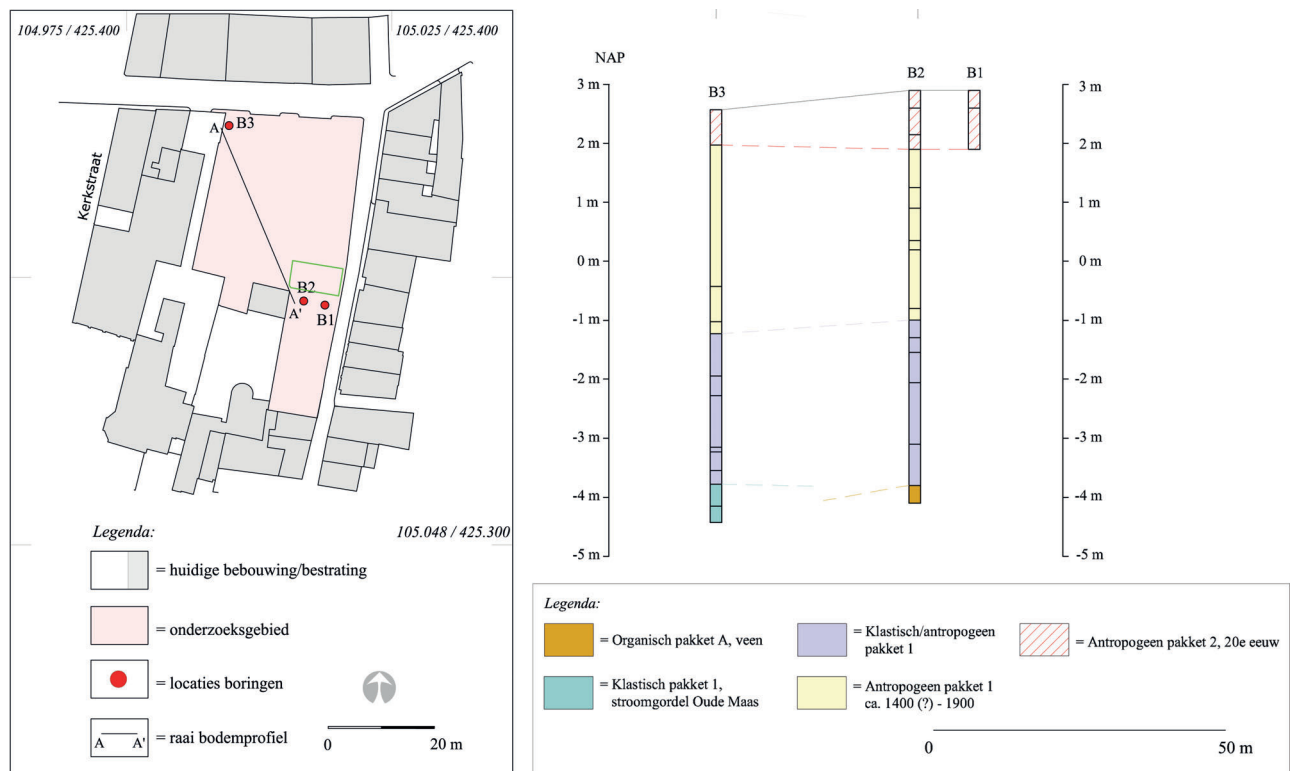

Afb. 9. De Schuitemakersstraat in de periode 1965-1974 gezien in de richting van de Grotekerksbuurt vanaf het punt van het plangebied dat direct rechts (net buiten beeld) ligt; enkele takken/blaadjes van de huidige te kappen populieren zijn nog net zichtbaar (RAD inventarisnr. 737_1163).

Tot op heden is er nog sprake van een onbebouwde groenzone met bomen.

3.2 Bekende historische en archeologische gegevens

In 2014 is er op het Sint Suraplein en binnen het plangebied een inventariserend booronderzoek uitgevoerd.⁷ De locaties van de boringen en geo-archeologisch geïnterpreteerd bodemprofiel hiervan zijn gepresenteerd in afbeelding 10.

Afb. 10. Links: De locaties van de boringen in het onderzoek uit 2014. In groen is het plangebied aangegeven. Rechts: Een geo-archeologisch geïnterpreteerd bodemprofiel op basis van de boringen in het onderzoek uit 2014 (uit: Dorst en Struik 2014, afb. 10 en 11).

Op de locatie zijn natuurlijke afzettingen pas aanwezig vanaf 6,35 m – mv en het betreft een veenafzetting (Hollandveen Laagpakket) en stroomgordelafzettingen, vermoedelijk van de (Proto-) Oude Maas. De locatie bevindt zich op de grens van de insnijding van de (Proto-) Oude Maas in het veenmoeras. Hierop zijn door mensen opgebrachte pakketten grond aanwezig. De oudste opgebrachte pakketten zijn vermoedelijk toe te schrijven aan het havenhoofd/steiger die gedateerd kan worden in de tweede helft van de 13^e en het begin van de 14^e eeuw. De top van dit pakket ligt op circa 3,9 m – mv. Het jongere opgebrachte pakket is vermoedelijk gevormd tussen circa 1400 en 1900. Dit pakket wordt geassocieerd met de aanwezigheid van (bakstenen) huizen op de locatie. De huizen op de locatie zijn vermoedelijk te dateren in de periode 16^e – 17^e eeuw. Uit de boring 2 direct ten zuiden van het plangebied blijkt dat de top van de bodem verstoord kan zijn tot circa 1 meter onder het huidige maaiveld.

3.3. Geo-archeologische verwachting

In het plangebied kunnen binnen de eerste meter van de bodem funderingen en erfsporen verwacht worden uit de periode 16^e – 18^e eeuw. In het eerste kwart van de 19^e eeuw blijkt de bebouwing op de twee kadastrale percelen in het plangebied alweer gesloopt en is er, tot op heden sprake van een onbebouwde (erf)situatie. Bij een booronderzoek direct ten zuiden van het plangebied is geconstateerd dat er sprake kan zijn van een bodemverstoring tot circa 1 m – mv. Het is dus onduidelijk of er in het plangebied nog sprake zal zijn van aanwezige archeologische resten in de bodem tot 1 m – mv.

⁷ Dorst & Struik, 2014.

4. Doel en vraagstellingen

Het hoofddoel van het veldwerk was het documenteren van eventueel nog aanwezige archeologische resten die door het graafwerk zouden worden verstoord. Er hebben echter geen grondroerende activiteiten plaatsgevonden. Voor het veldwerk zijn de volgende vraagstellingen opgesteld voor het Plan van Eisen.⁸ Indien in de toekomst wel sprake zal zijn van bodemingrepen, dan kunnen deze vraagstellingen weer worden aangehouden.

- *Hoe is de algemene bodemopbouw in het plangebied tot in de natuurlijke afzettingen? En wat is de aard en relatieve ouderdom van de verschillende afzettingpakketten?*
- *Zijn er binnen de ontgravingsdiepte archeologische resten aanwezig? En zo ja, wat is hiervan de aard, (relatieve) datering en ligging?*
- *Specifiek: zijn er mogelijk aanwijzingen voor de aanname dat de Schuitenmakersstraat is ontstaan uit een 13^e – 14^e –eeuws havenhoofd/steiger?*

Er is uiteindelijk geen veldwerk uitgevoerd aangezien de bomen/stronken niet op korte termijn verwijderd zullen worden.

⁸ Dorst 2021, PvE nr. 2021-3: Programma van Eisen voor een archeologische opgraving, variant archeologische begeleiding in het plangebied Schuitenmakersstraat 12-14/Sint Suraplein, gemeente Dordrecht. Interne projectcode DDT 2021-5. Goedgekeurd d.d. 26-5-2021. Zie Archis OM nr. 2435073100.

5. Conclusies

De archeologische verwachting zoals hierboven opgesteld op basis van het bureauonderzoek blijft voorlopig ongetoetst bestaan aangezien er in deze fase geen veldwerk is uitgevoerd. Indien er in de toekomst wel sprake zal zijn van verdere kap en verwijderen van de boomstronken, dan zal dit onderzoek met het hier al gerapporteerde bureauonderzoek weer worden voortgezet.

Voor vragen over de bevindingen en conclusies in dit rapport kan contact worden opgenomen met dhr. M.C. Dorst, senior KNA-archeoloog van de gemeente Dordrecht, tel. (078) 770 4904.

Bronnen

Literatuur

Baarsel, M. van, 1992: *Van Aardappelmarkt tot Zwijndrechts Veerhoofd. De straatnamen van de historische binnenstad van Dordrecht*. Hilversum.

Boer, de G.H., M. Rietkerk, J.A. Schenk & B. Jansen, 2009: Stad en Slib. Het archeologisch potentieel van het Eiland van Dordrecht in kaart gebracht. Een archeologische verwachtings- en beleidskaart voor het buitengebied en de historische stad. RAAP-rapport 1672.

Dorst, M.C. & F. Struik, 2014: Gemeente Dordrecht, Sint Suraplein. Een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen. Dordrecht Ondergronds 52. Gemeente Dordrecht, afdeling ruimtelijke realisatie/archeologie.

Easton, C., 1917: Het Dordtse probleem, de vroegere loop der rivieren bij Dordrecht. In: Tijdschrift van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap 34, 1917, pag. 1 37.

Sarfati, H., 2007: Archeologie van een Deltastad. Opgravingen in de binnenstad van Dordrecht. Stichting Matrijs, Utrecht.

Schierck, G.J., 2017: De Dordtse uitdaging. De vroegere loop van de rivieren bij Dordrecht. Tijdschrift voor Historische Geografie, 2e jaargang 2017, nummer 1.

Vos, P.C., J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen, 2011: Atlas van Nederland in het Holoceen, Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu. Amsterdam. Kaart ook op: https://archeologieinnederland.nl/sites/default/files/map_attachments/Paleogeografische%20kaart%20800nc.pdf

Verantwoording afbeeldingen, gebruikte kaarten en webverwijzingen

Afb. 1. De ligging van het plan- en onderzoeksgebied in Dordrecht (rood) (kaart uit gemeentelijk geo-informatiesysteem Drechtmaps, bewerkt door Dorst 2021, vakteam erfgoed).

Afb. 2. De ligging van het plan- en onderzoeksgebied in detail met de locaties van de te verwijderen bomen (Dorst 2021, vakteam erfgoed).

Afb. 3. Het plangebied gezien vanaf het Sint Suraplein in zuidelijke richting over de Schuitmakersstraat (links). De te verwijderen bomen betreffen de hoge populieren midden en links op deze foto (Google Maps 2021).

Afb. 4. De waterkundige situatie volgens Easton (1917). Hij stelde dat deze situatie ergens vóór circa 1250 is ontstaan. Echter, het is aannemelijk dat deze situatie van verschillende doorbraken tussen de Waal/Merwede en de Dubbel al in de periode IJzertijd-Romeinse Tijd is ontstaan. In donkerblauw is de Waal/Merwede aangegeven. In middelblauw zijn de nieuwe zijgeulen proto-Oude Maas (noordelijke) en de Thuredrith (zuidelijke) aangegeven. In lichtblauw is de Dubbel te zien. In rood is, bij benadering de locatie van het onderzoeksgebied weergegeven. Hoe ver de oudste geul- en oeverwalfases van de proto-Oude Maas van het onderzoeksgebied gelegen waren, is onbekend (bewerking van kaart van Easton (1917) door M.C. Dorst, vakteam erfgoed).

Afb. 5. Reconstructie van de bebouwingssituatie rond 1350 in/aan de geul van de Oude Maas ter hoogte van de Tolbrugstraat-Waterzijde, gezien vanaf de Oude Maas in de richting van de oudere bebouwing op de noordoever van de Thuredrith. Er is sprake van een al bebouwd havenhoofd dat doorloopt in een onbebouwde steiger. De Schuitenmakersstraat is waarschijnlijk ook op deze wijze ontstaan (Tekening: J. Caspers, Rijksmuseum van Oudheden, Leiden. In: Sarfatij, 2007, 83).

Afb. 6. Het onderzoeksgebied (groen) bij benadering weergegeven op een uitsnede van een kaart van Braun uit ca. 1574.

Afb. 7. Het onderzoeksgebied weergegeven op de kadastrale minuut uit 1811-1832: minuutplan Dordrecht, Zuid Holland, sectie F, blad 01 (MIN08037F01) https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/detail/a76c7e2e-94d7-11e5-afec-4732e4e2f865/media/d60056d6-0086-671e-7924-7cd5aaf12929?mode=detail&view=horizontal&q=Dordrecht%20minuutplan&rows=1&page=10&fq%5B%5D=search_s_head_collection:%22Kadastrale%20kaarten%201811-1832%22&sort=order_s_objectnummer%20asc.

Afb. 8. De Schuitenmakersstraat in 1910-1920 gezien in de richting van de Grotekerksbuurt ongeveer vanaf het punt van het plangebied dat rechts (net buiten beeld) achter de perceelsscheidingsmuur ligt. Het eerste pand rechts is het huidige huis Schuitenmakersstraat 9 (RAD archiefnr. 554-10201).

Afb. 9. De Schuitenmakersstraat in de periode 1965-1974 gezien in de richting van de Grotekerksbuurt vanaf het punt van het plangebied dat direct rechts (net buiten beeld) ligt; enkele takken/blaadjes van de huidige te kappen populieren zijn nog net zichtbaar (RAD archiefnr. 737_1163).

Afb. 10. Links: De locaties van de boringen in het onderzoek uit 2014. In groen is het plangebied aangegeven. Rechts: Een geo-archeologisch geïnterpreteerd bodemprofiel op basis van de boringen in het onderzoek uit 2014 (uit: Dorst en Struik 2014, afb. 10 en 11).

Begrippen en afkortingen

antropogeen	Door mensen gemaakt/gedaan/uitgevoerd, i.t.t. natuurlijk
Bergsche Veld	Zoetwatergetijdengebied ten zuiden van de stad Dordrecht, ontstaan na de Sint Elisabethsvloed van 1421 (verwijst naar Geertruidenberg, later Biesbosch genoemd).
brakwaterkokkel	Gidsfossiel voor de afzettingen van de Sint Elisabethsvloed 1421, zeker als deze tweekleppig en in levenshouding wordt aangetroffen. Het gaat om de tweekleppige <i>Cerastoderma glaucum</i> .
crevasse(afzetting)	Oeverwaldoorbraak (rivier) waarbij (opnieuw) zand is afgezet. Door de doorbraak is een afzetting ontstaan met sediment uit de oeverwal. Crevasse-afzettingen zijn hoger gelegen plekken in het landschap.
detritus	Substantie bestaande uit organische resten van planten en dieren.
donk	Rivierduin of natuurlijke verhoging in het landschap
Formatie van Echteld	Afzettingen vanuit rivier
Formatie van Nieuwkoop	Veenpakket (Hollandveen Laagpakket)
Formatie van Naaldwijk	Afzettingen vanuit zee
Grote Waard	De Grote of Hollandsche Waard was een landbouwgebied in Holland, aan de grens met Brabant. De waard ontstond in de 13e eeuw, na afdamming van de Maas bij Heusden en Maasdam en het aanleggen van een ringdijk. De Grote Waard omvatte de gebieden die tegenwoordig bekend staan als het Land van Heusden en Altena, het Eiland van Dordrecht, het oostelijk deel van de Hoeksche Waard en een stukje Noord-Brabant, ongeveer van Heusden tot Moerdijk.
hil/werf/terp	Woonheuvel of kunstmatige door mensen opgeworpen verhoging in het landschap, i.t.t. donk
indicator	Aanwijzing/vondst/voorwerp/object/spoor
inversierug	Oeverwallen en kreekbeddingen klonken gedurende de middeleeuwse ontginningen door hun grovere materiaal minder in dan de slappe, fijne klei ertussen, waardoor ze nu nog als ruggen in het landschap herkenbaar zijn. Deze 'omkering' in het landschap (oorspronkelijk een geul, nu een rug) wordt ook wel inversie (inversieruggen) genoemd.
klastisch	Verweerde/geërodeerde fragmenten van gesteente die zijn afgezet door water en wind
Merwededek	Gelaagd pakket klei- en zandafzettingen vanuit de rivier de Merwede, na de Sint Elisabethsvloed van 1421 (Formatie van Echteld). Specifiek voor het Eiland van Dordrecht.
Sint Elisabethsvloed	Stormvloed waarbij de zeedijk van de Grote Waard bij het dorp Wioldrecht doorbrak en de Grote Waard verdronk, 18-19 november 1421.
AMK	Archeologische Monumenten Kaart

ARCHIS	Archeologisch Informatie Systeem
AWN	Archeologische Werkgemeenschap Nederland
CHA	Cultuur Historische Atlas, provincie Zuid Holland
IKAW	Indicatieve kaart Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
Mv	Maaiveld (loopoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdam Peil (hoogtemaat)
NEN	Nederlandse Norm
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RAD	Regionaal Archief Dordrecht
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

